

TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**TÁRSADALOMFÖLDRAJZI FOLYAMATOK
KELET-KÖZÉP-EURÓPÁBAN: PROBLÉMÁK,
TENDENCIÁK, IRÁNYZATOK**

Nemzetközi földrajzi konferencia
Beregszász, 2020. március 26–27.

Tanulmánykötet

1. kötet

„RIK-U” Kft.

Ungvár

2020

УДК (ЕТО): 911.3(4-11)(4-191.2)
T– 32

A kétkötetes kiadvány a Beregszászban, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán 2020. március 26–27-re tervezett, de a koronavírus-járvány miatt bevezetett karantén következtében elhalasztott *Társadalomföldrajzi folyamatok Kelet-Közép-Európában: problémák, tendenciák, irányzatok* című nemzetközi földrajzi konferenciára beküldött előadások anyagát tartalmazza.

Készült a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Földtudományi és Turizmus Tanszéke közreműködésével.

Szerkesztőbizottság: *Berghauer Sándor, Dávid Lóránt Dénes, Dnyisztrjanszkij Miroszlav, Fodor Gyula, Gergely Livia, Gönczy Sándor, Izsák Tibor, Mocá Andrij, Molnár D. István, Molnár József, Nagy Tibor, Oláh Natália, Papp Géza, Sass Enikő, Sesuka Halina, Tóth Attila, Vince Tímea, Virván Olga*

Műszaki szerkesztés: *Dobos Sándor*

Tördelés: *Dobos Sándor, Orbán Melinda, Tótin Viktória*

Korrektúra: *Kordonec Oleksandr, Pusztai-Tárczy Beatrix, Sin Edina, Vrabely Tamás*

Borítóterv: *Molnár D. István*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felelnek: *Orosz Ildikó, Dobos Sándor*

A kötetben található tanulmányokat
a nemzetközi földrajzi konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

A kiadvány tartalmát az „Unicheck”
online plágium-ellenőrző program segítségével ellenőriztük.

**A konferenciát és a kiadvány megjelenését
Magyarország kormánya, továbbá a Nemzetstratégiai Kutatóintézet támogatta:**

Kiadó és nyomdai munkák: „RIK-U” Kft.
88 000 Ungvár, Gagarin u. 36. E-mail: print@rik.com.ua
Felelős vezető: Sztanyisevszkij Jevgen

ISBN 978-617-7868-12-4
ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© A szerzők, 2020
© A szerkesztőbizottság, 2020
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2020

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМ. Ф. РАКОЦІ ІІ

**СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ**

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

ТОВ «РІК-У»

Ужгород

2020

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)
Т– 32

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції *Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями*, яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

Підготовлено Видавничим відділом спільно з кафедрою географії та туризму Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ

Редакційна колегія: *Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування: *Олександр Добош*

Верстка: *Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош*

Коректура: *Беатрікс Пустой-Гарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь*

Обкладинка: *Стефан Молнар Д.*

УДК: *Бібліотечно-інформаційний центр “Опацої Черє Янош” при ЗУІ ім. Ф. Ракоці ІІ*

Відповідальні за випуск: *Ільдико Орос, Олександр Добош*

Матеріали видання рецензовані Науковою радою міжнародної наукової географічної конференції.

За зміст опублікованих статей відповідальність несуть автори.

Матеріали збірника були перевірені на наявність збігів і запозичень сервісом «Unicheck».

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини й Інституту національних стратегічних досліджень:

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»
вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua
Генеральний директор: Євген Станішевський

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

© Автори, 2020

© Редакційна колегія, 2020

© Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці ІІ, 2020

FERENC RÁKÓCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN
COLLEGE OF HIGHER EDUCATION

**HUMAN GEOGRAPHICAL PROCESSES
IN EAST CENTRAL EUROPE: PROBLEMS,
TENDENCIES AND TRENDS**

International Geographical Conference
Berehove, March 26–27, 2020

Selected papers

Volume 1

“RIK-U” LLC
Uzhhorod
2020

УДК (UDC): 911.3(4-11)(4-191.2)
T- 32

The two-volume publication contains the speeches submitted for the international geographical conference under the title *Human geographical processes in East Central Europe: problems, tendencies and trends* that was to be held in Berehove, at Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education on 26–27 March 2020, but was postponed due to the quarantine preventive measures introduced as a result of coronavirus epidemic.

Prepared at the Publishing Department of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in cooperation with the Department of Geography and Tourism

Editorial Board: *Sándor Berghauer, Lóránt Dénes Dávid, Myroslav Dnistrians'kiy, Gyula Fodor, Livia Gergely, Sándor Gönczy, Tibor Izsák, Andriy Motsa, István Molnár D., József Molnár, Tibor Nagy, Natália Oláh, Géza Papp, Enikő Sass, Halyna Shchuka, Attila Tóth, Tímea Vince, Olga Virván*

Technical editing: *Sándor Dobos*

Page proof: *Melinda Orbán, Sándor Dobos, Viktória Tótin*

Proof-reading: *Beatrix Pustai-Tárczy, Edina Sin, Oleksandr Kordonec, Tamás Vrabely*

Cover design: *István Molnár D.*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing: *Ildikó Orosz, Sándor Dobos*

The research papers of the volume were proofread by the Scientific Council of the international geographical conference.

Authors are responsible for the content of the research papers.

The content of the research papers was checked by Unicheck Plagiarism Checker Service and Plugin.

**The conference and the publication of the research papers
sponsored by the government of Hungary and the Research Institute for National Strategy:**

Publishing and printing: "RIK-U" LLC
Gagarin Street 36, 88 000 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua
Responsible manager: Jevgen Stanyisevskiy

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (T. 1)

© Authors, 2020

© Editorial Board, 2020

© Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2020

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

1. KÖTET / ТОМ 1 / VOLUME 1

ELŐSZÓ	23
ПЕРЕДМОВА.....	24
PREFACE	25
ПЕРЕДМОВА.....	26
ELŐSZÓ	27
PREFACE	28
<i>Plenáris előadások / Пленарні доповіді / Plenary Presentations</i>	<i>29</i>
Маруняк Є. О.: РЕГІОНАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ ТА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА: ПОШУК БАЛАНСУ	31
Мезенцев К. – Провотар Н.: НЕОДНОЗНАЧНІ ПРИМІСЬКІ ПРОСТОРИ: РОЗШИРЕННЯ ЧИ ЗВУЖЕННЯ ПОВСЯКДЕННИХ ПРАКТИК?	41
Руденко Л. Г. – Дронова О. Л.: ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НАПРЯМКИ ВПРОВАДЖЕННЯ І ЗАВДАННЯ ГЕОГРАФІЇ	47
<i>Népesség- és társadalomföldrajz / Географія населення та соціальна географія / Population and Social Geography</i>	<i>53</i>
Bagdi, Róbert: ETHNIC MINORITIES AND THEIR LANGUAGE IN HUNGARIAN COUNTY SEATS – THE CENSUS OF 2011	55
Berki, Márton – Sivadó, Brigitta: SECULARIZATION OR A RELIGIOUS REVIVAL? – RELIGIOSITY IN DUNAÚJVÁROS AND KAZINCBARCIKA DURING AND AFTER SOCIALISM.....	65
Dancs György: DEMOGRÁFIAI HELYZETKÉP ÉSZAKKELET-MAGYARORSZÁGON AZ 1831-ES KOLERA-JÁRVÁNY IDEJÉN.....	73

<i>Дністрянський М. С.:</i> ОСНОВНІ ЕТАПИ ЗАСЕЛЕННЯ ГІРСЬКОЇ МІСЦЕВОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТ.....	83
<i>Dusek Tamás:</i> AZ OKOSVÁROSOK KOMPLEX MUTATÓSZÁMAINAK TARTALMI ÉS MÓDSZERTANI KÉRDÉSEI.....	91
<i>Egri Zoltán – Uzzoli Annamária:</i> AZ EGÉSZSÉGEGYENLŐTLENSÉGEK NÉHÁNY ÖSSZEFÜGGÉSE A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI EGYENLŐTLENSÉGEKKEL MAGYARORSZÁGON.....	99
<i>Fabula, Szabolcs – Ilcsikné Makra, Zsófia – Pál, Viktor – Lados, Gábor – Boros, Lajos:</i> MIGRATION INTENTIONS AND MOTIVES OF HEALTH WORKERS AND MEDICAL STUDENTS – A COUNTRY CASE STUDY FROM HUNGARY	107
<i>Гукалова І. В.:</i> ІСТОРИКО-ГЕОГРАФІЧНИЙ КОНТЕКСТ ОСМИСЛЕННЯ ПЕРЕДУМОВ ЗБАЛАНСОВАНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ	115
<i>Гаврилюк О.:</i> СОЦІАЛЬНА НЕРІВНІСТЬ У РАДЯНСЬКОМУ РОЗПОДІЛІ ЖИТЛА – ВІД СТАЛІНІЗМУ ДО РОЗВИНЕНОГО СОЦІАЛІЗМУ. РЕЗУЛЬТАТИ ПОЛЬОВОЇ РОБОТИ У МІСТІ ДНІПРО [ЕКС ДНІПРОПЕТРОВСЬК], УКРАЇНА	123
<i>Лейберюк О. М.:</i> МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ БАЗ ДАНИХ ДЕМОГРАФІЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК НАСЕЛЕННЯ.....	133
<i>Molnár D. István:</i> A KÖZIGAZGATÁSI TÉRFELOSZTÁS VÁLTOZÁSAI KÁRPÁTALJÁN UKRAJNA FÜGGETLENNÉ VÁLÁSÁT KÖVETŐEN.....	139
<i>Molnár József:</i> MÓDSZEREK A NÉPESSÉG ELHELYEZKEDÉSE, ILLETVE A NÉPSŰRŰSÉG TÉRKÉPI ÁBRÁZOLÁSÁRA – KÁRPÁTALJA PÉLDÁJÁN.....	147
<i>Obádovics Csilla:</i> NÉPESEDÉSI FOLYAMATOK KÜLÖNBSEGEI A KÁRPÁT-MEDENCE NÉHÁNY ORSZÁGÁBAN	157
<i>Patkós Csaba – Tóth Antal:</i> MAGYAR FIATALOK MIGRÁCIÓJA EMPIRIKUS KUTATÁSOK TÜKRÉBEN	167

Підгрушній Г. П. – Сікорська Л. Б.: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ НАСЕЛЕННЯ МІСТ УКРАЇНИ	177
Поливач К. А.: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО КАРКАСУ УКРАЇНИ	185
Пугач С. О. – Мезенцев К. В.: ПРОСТОРОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ІНТЕРНЕТ-МЕРЕЖ У ЗАКАРПАТСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	193
Rigóczy Csaba: A VÁROSI OTTHON-ATTITÚD VIZSGÁLATA	201
Siskáné Szilasi Beáta – Halász Levente: A KELET- ÉS KÖZÉP-EURÓPAI GAZDASÁGI ALAPÚ KIVÁNDORLÁS MINT ÉLETSTRATÉGIA – A SZUBJEKTÍV JÓL-LÉT SZINTJEI KÜLFÖLDÖN.....	211
Tolnai Gábor: KELET-KÖZÉP-EURÓPAI FŐVÁROSOK VÍZPARTI MEGÚJULÁSA BUDAPEST, BELGRÁD ÉS KIJEV PÉLDÁJÁN	221
Tuza Benedek: BELSŐ-ERZSÉBETVÁROS TÁRSADALMI KONFLIKTUSAI	231
Veselicz Adél: A LEADER HELYI AKCIÓCSOPORTOK MŰKÖDÉSÉNEK VIZSGÁLATA TERÜLETI EGYENLŐTLENSÉGI INDEXEK SEGÍTSÉGÉVEL.....	241
Вірван О. О.: ГЕНДЕРНИЙ АНАЛІЗ ДЕПУТАТСЬКИХ КОРПУСІВ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ БЕРЕГІВСЬКОГО РАЙОНУ	251
<i>Régiók és határok / Regioni та кордони / Regions and Borders.....</i>	257
Bodó, Pál Bence: EXTERNAL DEBT ACCUMULATION IN KYRGYZSTAN.....	259
Csernicskó István: HOL A HATÁR, AVAGY MEDDIG TART EGY NYELVTERÜLET? EGY DIALEKTUSKONTINUUM ÖNÁLLÓ NYELVEKRE OSZTÁSÁNAK PROBLÉMÁI.....	269
Elekes Tibor – Szilágyi Ferenc: A HABSBERG BIRODALOM TÉRSZERVEZÉSI KÍSÉRLETEI DÉLKELET-ERDÉLYBEN	279

Hajdú Zoltán: TÉRKÖZÖSSÉGI, ÉRDEKKÖZÖSSÉGI, „SORS-KÖZÖSSÉGI” ÁLLAMCSOPORTOK FORMÁLÓDÁSA AZ EURÓPAI UNIÓ KELETI TÉRSÉGÉBEN.....	289
Kozma, Dorottya Edina: COMPOSITE SUSTAINABLE DEVELOPMENT INDICATORS IN CASE OF 28 EUROPEAN UNION MEMBER STATES.....	299
Кравцова І. В.: ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ЄВРОПИ	309
Szabó Pál: FOGYASZTÁSFÖLDRAJZI DIMENZIÓK A POSZT-SZOCIALISTA TÉRSÉGBEN	317
Склярська О. І.: ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ У ПРИКОРДОННИХ ЕТНІЧНО НЕОДНОРІДНИХ РАЙОНАХ УКРАЇНИ.....	327
<i>Nemzeti kisebbségek által lakott térségek társadalmi és gazdasági pozíciói Kelet- és Közép-Európában / Соціальні та економічні позиції регіонів із компактним проживанням національних меншин у Східній та Центральній Європі / Social and Economic Positions of the Regions Inhabited with Ethnic Minorities in Central and Eastern-Europe</i>	335
Körmöczi Gábor: A NÉPI KULTÚRA TÁMOGATÁSPOLITIKÁJÁNAK TERÜLETI ASPEKTUSAI MAGYARORSZÁGON ÉS ROMÁNIÁBAN A CSÓRI SÁNDOR ALAP FINANSZÍROZÁSAINAK TÜKRÉBEN	337
Linc Annamária: A MAGYAR–UKRÁN HATÁRON ÁTNYÚLÓ EGYÜTTMŰKÖDÉSEK LEHETŐSÉGEI ÉS KORLÁTAI.....	347
Samu István – Kulcsár László: ÖSSZENŐ, AMI ÖSSZETARTOZIK. A TÁRSADALMI ÉS GAZDASÁGI KAPCSOLATOK REKONSTRUKCIÓJA KÉT IPOLY MENTI FALUBAN A FOLYÓ SZEMKÖZTI OLDALÁN	355
Szalkai Gábor: SZIMBOLIKUS HARCOK A KÁRPÁTOK ÁTJÁRÓIBAN.....	365
Tőzsér Anett: A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDENCEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁGA ÉS LEHETŐSÉGEI.....	373

2. KÖTET / TOM 2 / VOLUME 2

<i>Turizmus / Туризм / Tourism</i>	407
Алієв В. В.: СПЕЦИФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	409
Аріон О. В. – Бричук М. С.: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МИС- ЛИВСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	415
Чернишова Т. М.: SWOT-АНАЛІЗ ТА СТРАТЕГІЧНІ АЛЬ- ТЕРНАТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	425
Elekes Tibor – Kápolnási Zsolt: AZ AGYAGFALVA EMLÉK- HÁZ IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉGE, OKTATÁ- SI-NEVELÉSI LEHETŐSÉGEI.....	431
Gyuricza László – Szabó Balázs Attila: A MAGYARORSZÁ- GI SKANZENEK IDEGENFORGALMI SZEMPONTÚ VIZSGÁLATA.....	437
Kalmárné Rimóczi Csilla – Bakos Róbertné: AZ ONLINE KOM- MUNIKÁCIÓ JELENTŐSÉGE AZ UTAZÁSI DÖNTÉ- SEK BEN.....	447
Калмикова І. С. – Меліх О. О. – Меліх Т. Г.: СОЦІАЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В ЗАКАРПАТСЬКІЙ ТА ОДЕСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ.....	457
Kampó Ildikó: AZ EU-S TURISZTIKAI FEJLESZTÉ- SI PROGRAMOK MEGJELENÉSE KÁRPÁTALJA HEGYVIDÉKI TERÜLETEIN.....	465
Kátay Ákos: A GLOBÁLIS SZÁLLODAVÁLLALATOK TER- JESZKEDÉSI AKTIVITÁSA ÉSZTORSZÁG, LETT- ORSZÁG, LITVÁNIA, BELARUSZ, UKRAJNA ÉS MOLDOVA FŐVÁROSAIBAN.....	475
Kóródi, Márta – Mondok, Anita – Szabó, Attila: THE AWARE- NESS AND ACCEPTANCE OF THE TOURISM BRAND “HEART OF THE HUNGARIAN GREAT PLAIN” AND ITS ATTRACTIONS.....	485
Lontai-Szilágyi Zsuzsanna – Oláh Natália – Tóth Nikoletta Marian- na – Gönczy Sándor: KERESLETELEMZÉS A MAGYAR- ORSZÁGRÓL A KÁRPÁTALJAI BEREKVIDÉKRE ÉRKEZŐ TURISTÁK KÖRÉBEN.....	495

<i>Máltesics Péter – Varjas János: AZ INTERAKTÍV TANULÁS ÖSVÉNYEIN. HAZAI ÉS NEMZETKÖZI GEOPARKOK OKTATÁSI MEGOLDÁSAI.....</i>	505
<i>Машіка Г. В.: АТРАКЦІЯ ЯК ДОМІНУЮЧА СКЛАДОВА ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ</i>	515
<i>Mátyás Szabolcs – Tokodi Panna: A TURIZMUSBIZTONSÁG EGYES ÖSSZETEVŐINEK VIZSGÁLATA A VISEGRÁDI ORSZÁGOKBAN</i>	523
<i>Меліх О. О. – Калмикова І. С. – Меліх Т. Г.: НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ ЧЕРЕЗ СФЕРУ ТУРИЗМУ</i>	533
<i>Mondok, Anita – Szüle, Picabo Heder: ADULTS-ONLY HOTEL – A POTENTIAL SPECIALIZATION FOR SUCCESS?</i>	539
<i>Осінчук А. С.: ПРАВОВИЙ ДИСКУРС ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	549
<i>Пацюк В. С. – Герасімова С. В.: РЕВІТАЛІЗАЦІЯ ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ.....</i>	557
<i>Papp Géza: A KÉZMŰVES TERMÉKEK IRÁNTI KERESLET KÁRPÁTALJA FESZTIVÁLJAIN</i>	565
<i>Sass Enikő – Berghauer Sándor: HELYZETKÉPAZ EGÁNEDE KÁRPÁTALJAI GAZDASÁGFEJLESZTÉSI PROGRAM TURIZMUSRA GYAKOROLT HATÁSAIRÓL</i>	575
<i>Sütő László – Baranyi Kinga – Baráz Csaba – Holló Sándor – Homoki Erika – Cs. Nagy Ádám – Gasztonyi Éva: A BÜKK-VIDÉK GEOPARK FÖLDTUDOMÁNYI ÉRTÉKEINEK ÉRTÉKELÉSE</i>	585
<i>Ситник О. І. – Хлевнюк О. Я. – Працьовитий М. М.: НЕПЕВНЕ МАЙБУТНЄ ЧИ ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ГАЙВОРОНСЬКОЇ ВУЗЬКОКОЛІЙКИ</i>	595
<i>Смирнов І. Г.: ВОЄННИЙ ТУРИЗМ: ГЕТЬМАН П. КОНАШЕВИЧ-САГАЙДАЧНИЙ ЯК ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЛОГІСТ.....</i>	605
<i>Tarpai József: A KÁRPÁTALJAI MAGYAR KÖZÖSSÉG MEGMARADÁSÁT SZOLGÁLÓ KULTURÁLIS ÉS TURISZTIKAI FEJLESZTÉSEK AKTUÁLIS PÉLDÁI</i>	613

Уварова Г. Ш.: ФЕСТИВАЛЬНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, ГЕОГРАФІЯ І ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ	621
Щука Г. П. – Сокол Т. Г.: МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ В ТУРИЗМІ: ПОТРЕБИ ТА МОЖЛИВОСТІ	629
<i>Környezeti problémák / Проблеми довкілля / Environmental problems.....</i>	635
Apró Anna: SZEMPONTOK A FÉNYSZENNYEZÉS OKTA- TÁSÁHOZ A TANTERVI SZABÁLYOZÁS VONAT- KOZÁSÁBAN	637
Csoma Zoltán – Háger Krisztián – Csoma Zsuzsanna: A VÉRKE CSATORNA ÜLEDÉKÉNEK NEHÉZFÉM-SZENNYE- ZETTSÉGE	643
Dobó Marianna: A VÁLTOZÁSKEZELÉSI MÓDSZERTAN ALKALMAZÁSÁNAK PROBLEMATIKÁJA A VÉ- DELMI IGAZGATÁS TÉRSÉGI TERVEZÉSÉBEN	651
Hafenschner, Viktória Priscilla – Jankó, Ferenc: ENVIRON- MENTAL CONTROVERSY ON THE GABCIKOVO- NAGYMAROS WATER DAM, THE DANUBE RIVER. THE ASPECTS OF HUNGARIAN SCIENCE	659
Hardi Tamás – Hegyiné Bolla Katalin: A SZUBURBANIZÁ- CIÓ KÖRNYEZETÁTALAKÍTÓ SZEREPE A GYŐRI AGGLOMERÁCIÓBAN	667
Гінзула М. Я. – Смілик О. В. – Тесьолкіна Т. С.: АНАЛІТИ- КА СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ МЕНЕДЖМЕН- ТУ ВОДНОГО СЕКТОРУ КРАЇН ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ.....	675
Ігнатишин В. В. – Іжак Т. Й. – Ігнатишин М. Б.: МОНІТО- РИНГ ГЕОДИНАМІЧНОГО СТАНУ ЗАКАРПАТСЬ- КОГО ВНУТРІШНЬОГО ПРОГІНУ	683
Ігнатишин В. В. – Вербицький С. Т. – Ігнатишин А. В.: ГЕО- ФІЗИЧНІ ПОЛЯ ТА ЇХ ЗВ'ЯЗОК З ЕКОЛОГІЧНО НЕ- БЕЗПЕЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА ЗАКАРПАТТІ.....	691
Kajati, György – Németh, Mercédesz: THE ROLE OF LOCAL PRODUCTS IN EDUCATION AND THE ERASMUS+ PROGRAM	699

<i>Kályko A. – Bászjuk T. – Cselle D. – Napcsák I.:</i> A POLISSZJAI-ALFÖLD FOLYÓINAK JELENLEGI ÁLLAPOTA ÉS KÖRNYEZETI PROBLÉMÁJA.....	707
<i>Лісовський С. А.:</i> РОЛЬ ГЕОГРАФІЇ У ВПРОВАДЖЕННІ ПРОЦЕДУРИ СЕО ПРИ РОЗРОБЦІ ПЛАНІВ ПРОСТОРОВОГО РОЗВИТКУ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	713
<i>Solymos Karolina – Csoma Zoltán:</i> AKÁRPÁTALJAI-ALFÖLD TALAJAI FELVEHETŐ MIKROELEM-TARTALMÁNAK ÉS -ELLÁTOTTSÁGÁNAK ÖSSZEHASONLÍTÓ VIZSGÁLATA ELTÉRŐ HATÁSMECHANIZMUSÚ KIVONÓSZEREKBEN.....	723
<i>Vince Tímea – Csoma Zoltán – Molnár D. István – Gönczy Sándor:</i> A FELSZÍNI VIZEK NEHÉZFÉM-TARTALMÁNAK VIZSGÁLATA A NAGYMUZSALYI ARANYBÁNYA MEDDŐINEK KÖRNYEZETÉBEN	731

A MAGYAR TURIZMUS KÁRPÁT-MEDENCEI SZINTŰ KITERJESZTÉSÉNEK INDOKOLTSÁGA ÉS LEHETŐSÉGEI

Tózsér Anett

*Nemzetstratégiai Kutatóintézet
anett.tozser@nski.gov.hu*

Abstract

JUSTIFICATION AND POSSIBILITIES
FOR EXPANDING HUNGARIAN TOURISM AT THE CARPATHIAN BASIN LEVEL

Tózsér, Anett

In the Carpathian Basin Hungarians live in eight different countries sharing the same national heritage but also having regionally specific values. This article aims to explore the attractions and products of Hungarian tourism activities in this area. This study proves that the many destinations and tourist attractions of Hungary can be completed and developed by cross-border activities. Strategic development directions can be proposed to enhance the cooperation between Hungarian communities and especially the actors of tourism living in different countries in order to further develop the tourism based on the Hungarian heritage of the Carpathian Basin.

Keywords: *tourism, the Carpathian Basin, destination, development*

Bevezetés

A turizmus a gazdaságnak egy olyan ágazata, amely képes a kormány nemzetegyesítő céljait együttesen támogatni és megvalósítását elősegíteni. Ezt alátámasztja elsősorban a térség szellemi-kulturális öröksége, kultúrnemzeti kapcsolódásának összefüggései, illetve a Magyarország számára rendelkezésre álló történelmi lehetőség, hogy ti. már nem kényszerülünk izolált gondolkodásra és cselekvésre (Dobos 2011, Szász 2015). Napjainkban az Európai Unió nemzetek közötti együttműködésért tett törekvései is lehetővé teszik, hogy egységes nemzetben és a sokszínű Kárpát-medencei magyar értékekben gondolkodjunk a turizmus területén is, jóllehet ez nem írja felül a nemzetállamok közötti jogilag szabályozott viszonyokat. Jelen kutatás a Kárpát-medence turisztikai adottságainak, termékeinek feltárására irányul, és szakmai indoklást tesz arra, hogy Magyarország turisztikai vonzerői és desztinációi sok esetben miért csak e határon túli elemekkel és az azokkal való szoros szakmai együttműködéssel válhatnak teljessé, s miért csak általuk valósulhat meg igazán hatékony turisztikai hasznosításuk. Ezen kívül javaslatot teszünk a Kárpát-medencei turisztikai összefogás és hasznosítás stratégiai irányaira és lehetőségeire is.

1. A magyar turizmus Kárpát-medencei szintű kezelésének szükségessége

A kulturális és természeti adottságok, valamint a történelmi fejlődés meghatározottságai miatt a magyarországi gazdaság egyetlen elemét sem, így a turizmust sem lehet kizárólag a határokon belül vizsgálni, szakmai tevékenységét (kiemelten például marketing, továbbképzések, kutatások) és fejlesztését tervezni, szervezni. Ennek eszközei részben az adott magyarországi szakpolitika hatókörének a kiterjesztésével, nemzetpolitikai eszközökkel, programokkal (diplomáciai, nemzetközi jogi együttműködések, bilaterális egyeztetések és megállapodások, kölcsönösségi eljárások, partnerségépítés, együttműködések különböző szintű területei) lehetséges (Bárdi–Misovicz 2010; Horkay et al 2015; Szász 2015). A magyarsághoz kötődő történelmi, kulturális-szakrális hagyományok és turisztikai vonzerők jelentős része a határokon túl található, és e vonzerők jelentős részét mindmáig „részben” a külhoni magyarság gondozza. A magyar kultúrkörhöz kötődő desztinációk és vonzerők köre lényegesen kiterjedtebb, mint a magyarországi vonzerőké, és Magyarország turisztikai vonzerői és desztinációi sok esetben még piaci logikával gondolkodva is csak e határon túli elemekkel, a velük való szinergiával és szoros szakmai együttműködéssel válhatnak teljessé, s általuk valósulhat meg igazán hatékony turisztikai és desztinációs hasznosításuk. A külhoni magyar kulturális és turisztikai örökség hasznosítása egyúttal messzemenőig szolgálja a magyar nemzet-tudat és nemzeti elköteleződés megerősítését és a magyar–magyar kapcsolatok elmélyítését mind a külhoniak, mind a kiutazó magyarok számára. A külhoni magyarság jóléte és jólléte, a szülőföldön történő megmaradásuk és boldogulásuk elősegítése magyar nemzetstratégiai érdek. A külhoni magyarság által gondozott, turisztikai vonzerőt is képező örökségek védelme és hasznosítása a megmaradás fontos záloga, a magyar kormányzat deklarált stratégiai érdeke. A jól működő turizmus szintén a külhoniak boldogulásához, a szülőföldön való maradásukhoz járulhat hozzá.

2. A határ mint turisztikai termék kialakítási és együttműködési lehetőség, piaci bevezetésük és értékesítésük támogatása

Európában a nyitott határok egy új, kitarult társadalmi-gazdasági tér kialakulását segítik elő, ezáltal a térség versenyképességének és a határon átnyúló együttműködések közegének javulását is eredményezik. Magyarország turizmusa számára előnyt jelentenek a határ menti, kiemelten

interregionális és desztinációs együttműködések (Horváth–Lelkes 2010). A határmentiség előnyeikhez tartozik, hogy a határ mindkét oldalához tartozó vonzerők mindkét oldal számára hozzáadott értéket jelentenek: több esetben ugyan egy-egy vonzerőt kettészél a határ, ettől függetlenül azonban azt mindkét oldalon külön-külön is fejlesztik. Ezeket a térségeket felkereső látogatók megtapasztalhatják az összetartozás és a határátlépés élményét. Ezáltal például egy magyarországi táji vagy kulturális örökség a magyarországi oldalon is népszerűbbé válik, amennyiben úgy alakítják ki, hogy a látogató átlépve a határon, megtekinti a vonzerő határon átnyúló részeit is. Ha ezeket a vonzerőket átjárhatóvá teszik és segítik a hagyományos együttműködések fejlődését, abban az esetben mindkét oldal turisztikai fellendülést prognosztizálhat, egyben a két terület egymásnak küldő területévé is válhat. A vonzerők és turisztikai hálózatok egységes fejlesztése a magyarországi és a külföldi vállalkozók számára is több jövedelmet termel, s mind Magyarországon, mind a külföldi magyar területeken jobban gazdagítja az utazási irodák, a szállásadók, a vendéglátóhelyek bevételeit, mint ha egymástól elszigetelten fejlesztenék ezeket a vonzerőket.

A turisztikai vonzerők határon átívelő összekapcsolódása növelheti a vonzerők egymást erősítő hatásából fakadó előnyöket, továbbá az átlagos tartózkodási időt és a turisztikai célú utazásokkal járó pénzköltés mértékét is.

Ezeket a lehetséges együttműködések, így a turizmusfejlesztést is támogatják a már megvalósult és a még megvalósításra váró határ menti projektek, amelyek ily módon a fenti célokat elősegítő *fejlesztéspolitikai eszközök*. Az eurorégiós együttműködések szükségszerű feltétele a határok korábbi elválasztó szerepének megszüntetése és átjárhatóságának biztosítása. Az „euregionális szemlélet” szerint a jövő Európája nemcsak nemzetállamok Európájaként, hanem azonos gazdasági érdekelttségű (esetleg határ menti) területekből kialakított régiók Európájaként is értelmezhető, azaz a közös tevékenységek határai nem esnek egybe a nemzethatárokkal, hanem a történelmileg hagyományos, határoktól független együttműködések elvére épülnek. Célja a versengés kiküszöbölése és ezáltal a hatékonyabb erőforrás-kihasználás; az Eurorégió területén egységes, mindkét ország által támogatott, a belső erőforrásokat közösen hasznosító, sikeres gazdasági erőter kialakítása, amely versenyképes a területi gazdasági versenyben, lakóinak pedig jó életminőséget és perspektivikus jövőt biztosít (Süli-Zakar 2013).

A határ menti együttműködések között ma már több olyan jó példa is van, amelyek Magyarország vonzerejét, imázsát erősítik. A projektek helyszínei szervesen kapcsolódnak egymáshoz, nem egymás versenytársai,

hanem kiegészítő elemei, amely által hatékonyabb az erőforrások kihasználása. A magyarországi erőforrások hasznosítását elősegítő, azokat még vonzóbbá tevő, leggyakrabban megvalósított határ menti turisztikai termék a tematikus út. Ez a turisztikai termék az önkormányzatok és a vállalkozók együttműködésére építő törekvés nyomán jöhet létre, és az önmagukban vonzerőt nem jelentő településeket is bekapcsolhatja a turizmus vérkeringésébe, a helyszíneket hálózatba szervezi, a kapcsolódó szolgáltatások kialakítását segíti. A fenti feltételek kialakítása, a turisztikai funkcióbővülés, a turizmus multiplikátor hatásai együttesen hozzájárulnak a térségi helyi gazdaság élénkítéséhez, emellett bevételnövekedést is generálnak (Michalkó 2011).

Összegyűjtve néhány, eddig sikeresen megvalósított jó példát, látható, hogy a turisztikai termékfejlesztések széles lehetősége áll még előttünk. Ezek:

- A *Mária Út* ausztriai–nyugat-magyarországi fejlesztései, valamint az Erdélyt, Partiumot és Észak-Alföldet összekötő magán és uniós fejlesztések (<http://mariaut.hu>).
- A magyar–szlovák határ mentén például *A Palóc út – a palóc értékek komplex bemutatása, turisztikai termék alakítása* című projekt célja a palóc kultúra megőrzése, turisztikai termékfejlesztése, a tradíciók, a gasztronómia, a kézművesség bemutatása; az együttműködés kialakítása, amely hatékonyan képes hasznosítani az erőforrásokat a komplex turisztikai termék megvalósításán keresztül (<http://www.palocut.hu>).
- A magyar–horvát határ mentén a határ menti borút fejlesztése a *Bortradíciótól a borturizmusig – határon átnyúló borutak* című projektben Krizevci városa, valamint a Pécs–Mecseki Borút Közhasznú Egyesület és a Mecseki Borrend Egyesület együttműködésében valósult meg. A projekt során kialakított internetes felületet új fogyasztói csoportok, valamint az aktív és természetközeli pihenésre vágyó turisták érhetik el (<https://adoc.tips/cross-border-wine-routes-hataron-atnyulo-borutak-prekogranin.html>).
- A magyar–szlovén határ mentén a *Pannon Pleasure* című projekt célja kerékpáros desztináció létrehozása Szlovénia és Magyarország határ menti területén a Muravidék régióban, majd Vas és Zala megyében. A projekt része a határon átnyúló régiók promóciója (<http://pannon-pleasure.eu>).

- A magyar–szerb határ mentén a *Múzeum útlevél* című projektben partner szervezetek létrehozta egy 53 múzeumból álló hálózatot Magyarországon és Szerbiában, valamint kialakították a múzeumi útlevelet, amely kedvezményeket kínál a felhasználóknak a magyar–szerb határrégióban (http://archiv.magyar-muzeumok.hu/latogato/1289_muzeumi_utlevel_kiadvannyal).
- A magyar–román határ mentén kialakított *Szatmár–Szatmár Szilvaút* célja a térségben rejlő turisztikai potenciál minél nagyobb mértékű kihasználásának elősegítése, közösségi marketingtevékenység folytatása a szilva mint közös motívum segítségével (<http://www.szilvaut.hu>).

3. Magyarság brand mint kultúrnemzeti szempontú turisztikai termék

A határon túli kapcsolatok intenzívebbé válása a külhonból Magyarországra irányuló utazások számát is növelheti. A magyarság a turizmus területén is akkor lehet sikeres, ha összpontosítani tudja a Kárpát-medencében élő magyar közösség szellemi, lelki és anyagi energiáit, erőforrásait. A Kárpát-medencei közös turisztikai tér létrehozása segít a konkurens desztinációk versengése helyett egymást kiegészítő, komplementer turisztikai termékeket kialakítani, amely kölcsönös előnyt jelent mind Magyarországnak, mind a külhoni magyar lakta területek számára. Ebben az esetben az együttműködő térségek egymásnak küldő területeivé is válhatnak, és a pénzköltés magyar területeken, magyar vállalkozóknál realizálódhat, a magyar gazdaságot gyarapíthatja. A külhoni területek bevonása a magyar turisztikai kínálatba még színesebbé teszi a magyarságot és a magyar kultúrát megismerni érkezők utazásait. A beutazó turisták számát növelhetjük és a turisztikai kínálatot bővíthetjük például, ha a székelyföldi és felvidéki különleges vizű fürdőket és forrásokat is ajánljuk a hazaiak mellett. Az aktív turizmus kínálatában pedig megjelenhet a Hargita vagy a Bucsín-tető, ahol szintén magyar ajkú lakossággal és a magyar kultúrával találkozhat az oda látogató turista (Tózsér et al 2016; Tózsér–Bánhidai 2017; Tózsér et al 2018). A turizmus minden területén további lehetőségeket kínál a külhoni területek vonzerőinek turisztikai kínálatba integrálása. Magyarország vonzóbb desztinációvá válhat, miközben az elődeink által ránk hagyott örökséget hasznosítva a külhoni területek gazdasági helyzetét is javítjuk, és az ott élők helyben való megmaradását is elősegítjük a kölcsönös érdekek mentén.

4. A beutazó és a kiutazó turizmus jellemzői

A külhoni területek érdeklődését Magyarország irányában az is jelzi, hogy a KSH adatai szerint a Magyarországra turistákat küldő területek jelentős részét 2018-ban is részben a szomszédos országok adták. A szomszédos országokból Magyarországra érkező turisták aránya a teljes turistaszámnak körülbelül 8,7%-a, a vendégéjszaka-számoknak pedig 8,1%-a. A látogatószámok aránya ennél természetesen lényegesen magasabb mértékű (www.ksh.hu).

A magyarországi lakosság szomszédos országokba (külhoni területekre) irányuló utazásai is jelentősek. A magyarországi lakosság 2018-ban 22,8 millió alkalommal utazott külföldre (www.ksh.hu), a szomszédos országokba irányuló utazások száma körülbelül 16,8 millió volt, amely a teljes kiutazás 74%-át teszi ki. Az egynapos utazásban preferált országok Ausztria és Szlovákia, a többnapos utazásban preferált célországok Románia, Horvátország, Ausztria, Szlovákia, Csehország. Arra vonatkozóan még nincs adatunk, hogy a külhoni területekről hány magyar látogató érkezik, ez egy külön vizsgálat tárgyát képezheti. Szükség lenne továbbá annak a becslésére is, hogy mennyi most, illetve mennyivel növelhető a magyarországra mint turisztikai termékre kíváncsi turisták száma és pénzköltése.

5. Stratégiai irányvonalak, javaslatok: a turisztikai összefogás és hasznosítás stratégiai irányai és lehetőségei a Kárpát-medencében

A már kidolgozott fejlesztési dokumentumok alapján (Horkay et al 2015; Molnár et al 2015) a Kárpát-medencei térben a *turisztikai összefogás és hasznosítás stratégiai irányait* jelentik az alábbi tevékenységek:

- *A Kárpát-medence egységes turisztikai térként történő megjelenítése, közös szakmai és állami együttműködések révén, részben uniós forrásokból.*
- *A Kárpát-medence egységes magyar turisztikai, történelmi és kultúrnemzeti térként történő megjelenítésében a „magyarság turisztikai zarándokhelyei”, a magyar történelmi vonatkozású helyszínek, a magyar gasztronómia, a magyar lakta térségek aktív turisztikai és egészségturisztikai kínálata és ezek együttes, egymást kiegészítő megjelenítése kaphatnának kiemelt szerepet. Ez főként magyar nemzeti, szakmai és határon túli forrásokkal és szervezéssel, koordinációval biztosítható.*

A Kárpát-medencei magyar turizmus megújulása és a nemzeti integráció kiszélesítése érdekében az alábbi lépések szükségesek az erős és tudatos magyar nemzeti turizmusirányításért és fejlesztésért:

- Kárpát-medencei TDM (turisztikai desztináció menedzsment) rendszer kiterjesztése és stabil alapjainak megteremtése (Tózsér et al 2016, 2018).
 - „Határon túli” kiemelt magyarok lakta történelmi és turisztikai jelentőségű desztinációk szakmai és marketingtámogatása. Ezek a kiemelt desztinációk: Erdély, Partium és Bánát; Székelyföld és Csángóföld; Kárpátalja; Vajdaság; Délvidék – Dél-Baranya és Muravidék; Felvidék; valamint egyéb külhoni térségi és helyi desztinációk szakmai, fejlesztési és működési támogatása.
 - Kiváló Kárpát-medencei magyar desztinációk fejlesztése, stabil és fenntartható pénzügyi működés biztosítása és jó desztinációs gyakorlatok terjesztése.
 - Kárpát-medencei turizmus és szabadidő-gazdasági fejlesztési, monitoring, értékelési rendszer kialakítása.
 - Kárpát-medencei turizmus tudásmenedzsment, kutatás-fejlesztés és innovációs rendszer közös kialakítása.
 - Kárpát-medencei turizmusfejlesztési pénzügyi alap létrehozása és egy új növekedési program beindítása.
 - Kárpát-medencei magyar KKV turizmus és szabadidő-gazdaság fejlesztési és növekedési program elindítása.
 - Kárpát-medencei kiemelt magyar rendezvények központi támogatása.
 - Kárpát-medencei nemzeti örökség kiemelt helyszínek és új nemzeti tematikus parkok kiemelt exkluzív fejlesztéseinek megvalósítása pl. Csíksomlyói nemzeti kegyhely kiemelt integrált fejlesztése, Ópusztaszeri Történelmi Emlékhely fejlesztése, Történelmi Magyarország Park – Martonvásár és Székelyudvarhely, Kárpát-medence nemzeti és Hungaricum Park – Nemesvid, Attila Palotája – Tápiószentmárton, exkluzív magyar turizmus és gasztronómia stb.
 - Közép-európai Európai Kulturális Utak előkészítése, központi támogatása és a társszervekkel közös biztosítása (pl. Mária Út).
 - Kárpát-medencei magyar turizmus marketing plusz program: nemzeti marketing és keresletélénkítési, értékesítés külhoni nemzeti kiterjesztése, kiszélesítése, magyarországi és külhoni, külföldi promócióval is.

- A turisztikai összefogás és hasznosítás kiemelt együttműködési területei:
 - Kárpát-medencei turizmus szakmai és szövetségi hálózati együttműködés tudatos kiterjesztése, központi támogatása, társszervekkel közös biztosítása.
 - Kárpát-medencei felsőoktatási, oktatási, képzési együttműködések kiszélesítése.
 - Kárpát-medencei magyar turizmus és szabadidő-gazdasági szakmai gyakornoki program elindítása – kiemelten az ifjúsági foglalkoztatás.
 - Kárpát-medencei magyar együttműködést és integrációt szolgáló csere programok további kiterjesztése és kiszélesítése – kiemelten ifjúsági, szociális turizmus.
 - Kárpát-medencei magyar turizmus értékesítésösztönzési és kedvezményrendszerek kiterjesztése – kiemelten Kárpát-medencei kedvezményrendszerek kiterjesztése.

Irodalom

- Baross Gábor Terv 2014: Dél-Szlovákia/Felvidék regionális gazdasági fejlesztési terve. Szlovákiai Magyar Közgazdász Társaság, Dunaszerdahely.
- Bárdi N. – Misovicz T. 2010: A kisebbségi magyar közösségek támogatásának politikája. In: Határon átnyúló magyarság a 21. században (szerk. Bitskey Botond), Köztársasági Elnöki Hivatal. pp. 199–232.
- Dobos F. 2011: Értékrend és életmódváltozások az erdélyi, felvidéki, kárpátaljai és vajdasági magyarság körében 1997–2011. Kutatási Jelentés. <http://www.kmkf.hu/tartalom/ertekrend.pdf>
- Horkay N. – Péti M. – Bali J. – Schwarcz Gy. – Sütő A. – Szász J. 2015: Kárpát-haza Fejlesztési Koncepció 2030. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- Horváth Gy. – Lelkes G. 2010: Területi kohézió a Kárpát-medencében: trendek és teendők. In: Határon túli magyarság a 21. században (szerk. Bitskey Botond). Köztársasági Elnöki Hivatal.
- Michalkó G. 2011 szerk.: Turisztikai terméktervezés és fejlesztés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs. <http://www.eturizmus.pte.hu/szakmai-anyagok/Turisztikai%20term%C3%A9ktervez%C3%A9s%20%C3%A9s%20fejleszt%C3%A9s/book.html>
- Mikó Imre Terv 2013. Az erdélyi gazdasági együttműködés programja. Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Kolozsvár.
- Molnár Gy. – Nádas L. – Ginter G. – Molnár Sz. – Szász J. 2015: A Nemzetegyesítés Fejlesztési Programja 2014–2020. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- Süli-Zakar I. 2013: Bevezető. In: Közös múltunk-közös jövőnk. Együtt Európáért: 20 éves a Kárpátok Eurorégió. Emlékek, sikerek, megújulás. Didakt Kft., Debrecen, 2014.

- Szász J. 2015: Nemzetstratégiai lépések a fejlesztéspolitikában: a külhoni támogatáspolitikai és a magyar–magyar együttműködések új lehetőségei. *Annales* 2015. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, pp. 116–119.
- Tózsér A. – Bánhidai Cs. 2017: A csíksomlyói búcsú turisztikai vizsgálata – 2016. Kutatási Jelentés. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- Tózsér A. – Bánhidai Cs. – Fogarasi N. – Csonka Á. 2018: A Felvidék magyarlakta területén működő turisztikai szervezeti rendszer vizsgálata: A Kárpát-medencei turisztikai desztináció menedzsment rendszer fejlesztésére irányuló javaslat II. projektje. Kutatási Jelentés. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.
- Tózsér A. – Bánhidai Cs. – Nagy B. – Horváth A. – Víg T. – Fogarasi, N. B. – Hegyi S. – Szász J. 2016: Székelyföld turisztikai szervezeti rendszerének vizsgálata: A Kárpát-medencei turisztikai desztináció menedzsment rendszer fejlesztésére irányuló javaslat mintaprojektje. Kutatási Jelentés. Kárpát-haza program. Nemzetstratégiai Kutatóintézet, Budapest.

Egyéb források

- Cross-border wines routes. <https://adoc.tips/cross-border-wine-routes-hataron-atnyuloborutak-prekogranin.html>
- Központi Statisztikai Hivatal. <http://ksh.hu>
- Mária Út. <http://mariaut.hu>
- Múzeum útlevel című projekt. http://archiv.magyar-muzeumok.hu/latogato/1289_muzeumi_utlevel_kiadvannyal
- Palóc út. <http://www.palocut.hu>
- Pannon Pleasure című projekt. <http://pannon-pleasure.eu>
- Szatmár–Szatmár Szilvaút. <http://www.szilva-ut.hu>

Т– 32 Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями. Збірник наукових робіт Міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», Берегове, 26–27 березня 2020 року. Том 1 / Редакційна колегія: Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський, Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца, Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп, Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2020. – 384 с. (угорською, українською та англійською мовою)

ISBN 978-617-7868-12-4

ISBN 978-617-7868-13-1 (Т. 1)

Двотомний збірник містить матеріали доповідей міжнародної наукової географічної конференції «Соціально-географічні процеси в Східно-Центральній Європі: проблеми, тенденції, напрями», яка мала відбутися 26–27 березня 2020 року в Закарпатському угорському інституті ім. Ф. Ракоці ІІ (м. Берегове), однак через епідемію коронавірусу та запровадження карантину була відкладена.

УДК: 911.3(4-11)(4-191.2)

Наукове видання

СОЦІАЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОЦЕСИ
В СХІДНО-ЦЕНТРАЛЬНІЙ ЄВРОПІ: ПРОБЛЕМИ,
ТЕНДЕНЦІЇ, НАПРЯМИ

Міжнародна наукова географічна конференція
Берегове, 26–27 березня 2020 року

Збірник наукових робіт

Том 1

2020 р.

Редакційна колегія:

*Олександр Бергхауер, Лорант-Дейнеш Давід, Мирослав Дністрянський,
Дюло Фодор, Лівія Гергей, Шандор Генці, Тібор Іжак, Андрій Моца,
Стефан Молнар Д., Йосип Молнар, Тібор Нодь, Наталія Олаг, Гейзо Папп,
Еники Шаш, Галина Щука, Атілла Товт, Тімео Вінце, Ольга Вірван*

Технічне редагування:

Олександр Добош

Верстка:

Вікторія Товтін, Мелінда Орбан, Олександр Добош

Коректура:

Беатрікс Пустой-Тарці, Едіна Шін, Олександр Кордонець, Томаш Врabelь

Обкладинка:

Стефан Молнар Д.

Відповідальні за випуск:

Льдіко Орос, Олександр Добош

Видавництво та поліграфічні послуги: ТОВ «РІК-У»

вул. Гагаріна 36, м. Ужгород, 88 000. Електронна пошта: print@rik.com.ua

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного
реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 28.07.2020. Шрифт «Times New Roman».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Ум. друк. арк. 31,0. Формат 70x100/16.
Замовл. №1861/1. Тираж 300.